

## **INFORMATIKA FANINI O‘QITISHDAGI ZAMONAVIY MUAMMOLAR**

**Nazarbekova M.K**

*Nukus shahar 4-son maktab informatika fani oqituvchisi.*

Hozirgi vaqtda butun dunyo tadqiqotchilari va amaliyotchilarining qiziqishi nisbatan yosh va tez rivojlanayotgan ilmiy fan - informatika tobora ko‘proq namoyon bo‘lmoqda va ko‘proq. Bugungi kunga kelib, informatika fundamental fan sifatida ajralib chiqdi. Axborot-mantiqiy modellar va uni boshqa fanlarga, hatto o‘rganilayotgan masalalar bo‘yicha matematikaga juda yaqin.

Informatikaning o‘rganish obyekti axborotning tuzilishi va uni qayta ishlash usullaridir. Informatika o‘zining predmet sohasiga ega bo‘lgan fan sifatida va axborot texnologiyalari o‘rtasida farqlar paydo bo‘ldi.

O‘n yil oldin, maktablarda informatika fanini joriy etish boshlanganda, kompyuter savodxonligi deganda dasturlash qobiliyati tushunilgan. Hozir deyarli hamma maktab informatika fani dasturlash kursi bo‘lmasligi kerakligini tushunib yetdi. Hozirgi kunda maktabda informatika o‘qituvchisi qiyin va qiziqarli kasblardan biri hisoblanadi. Har ikki yilda hamma narsani "noldan" boshlash zarurligi boshqa fan o‘qituvchilariga tanish emas. Informatika o‘qituvchisi hisoblash texnikasi vositalarining rivojlanishini, yangi dasturlarning paydo bo‘lishini va ular bilan ishlash usullari va metodlarining o‘zgarishini zo‘r berib kuzatishga majbur.

Informatika o‘qituvchisi oldida doimo savol paydo bo‘ladi: "Nimani va qanday o‘qitish kerak? Bolani tez rivojlanuvchi kaleydoskopda mo‘ljallashga qanday o‘rgatish mumkin? axborot texnologiyalari?" Hisoblash texnikasi vositalarining rivojlanishiga ulgurish uchun uzluksiz o‘z-o‘zini o‘qitish va takomillashtirish zarur. uchun esa hisoblash texnikasini professional qo‘llash uchun ko‘proq narsa kerak - shaxsiy maqsadga intilish va axborot texnologiyalari dunyosida va pedagogik sohada nima sodir bo‘layotganini doimiy ravishda bilish istagi.

Maktabda informatika fanini o‘rganish o‘quvchilarning zamonaviy axborot texnologiyalarini o‘zlashtirishiga yordam beradi. Amaliyot shuni ko‘rsatadiki, o‘quvchilar olingan natijalarni qo‘llab informatika darslaridagi bilimlar, boshqa fanlarga tayyorgarlik ko‘rishda, masalan, xabar tayyorlashda taqdimotlar tayyorlaydi, o‘z bilim darajasini oshiradi. Shuning uchun ham informatika o‘qituvchisi o‘quvchilarni o‘z darsiga, o‘z faniga boshqalardan ko‘ra ko‘proq qiziqtirishi kerak. Informatikani o‘qitishning alohida murakkabligi shundaki, sof texnologik masalalarda kompyuter bilan ishlashda o‘quvchilarning xabardorligi ko‘pincha o‘qituvchilarning xabardorligidan yuqori bo‘ladi. O‘qituvchi fan va texnikaning barcha yutuqlarini kuzatib borishi mumkin emas va barcha yangi qurilmalar, kitoblar, dasturlardan jismoniy foydalana olmaydi. U kompyuterni ishga tushirish bo‘yicha asosiy ko‘nikmalarni o‘z ichiga olgan asosiy daraja bilan cheklanishga majbur. Ko‘pchilik bu hodisani salbiy omil Aslida uni ijobiy ham, salbiy ham baholamaslik kerak - bu shunchaki fanning o‘ziga xos xususiyati. Informatika darslari ham ta’sir qiladi maktab o‘quvchilarini ijodiy rivojlantirish. Darsda kompyuter nafaqat o‘quvchining ishini nazorat qiladi, balki uning bilim, ko‘nikma va malakalarining afzalliklari va kamchiliklarini aniqlashga yordam beradi. Ko‘nikma faqat bizning darslarimizda bolalar javobni ifodalash

bilan bog‘liq bo‘lmagan tomondan emas, balki texnik mahorat tomondan ochib bera oladilar. Ko‘pincha, ruhiy yopiq bolalar ham darslarda o‘zlarini qiziqarli bo‘lgan axborot olamida rivojlanganroq ko‘rsatadilar. Vazifa bunday bolalarga ma‘lumotga ham, sinfdoshlariga ham ijobiy fikrlashga yordam berishdir. Agar ularning kompyuterda ishlashga bo‘lgan qiziqishini rivojlantirilsa, ular ko‘proq ochilishi mumkin. O‘qituvchi dastur tuzmasligi, darslikka qaramasdan bilim bermasligi kerak. Garchi, so‘nggi yillarda yaxshi darsliklar, to‘liq bilim va topshiriqlar to‘plami yo‘qligiga duch kelmoqdamiz. Shuning uchun informatika darslarini avtomatik tarzda va darsliklarsiz o‘qitish muammosi yuzaga keladi. Bu to‘g‘ri emas. O‘qitish chizig‘i bitta bo‘lishi kerak. Murakkabliklar soatlar soni bo‘yicha bo‘lishi mumkin, ammo asosiy dastur ishlab chiqilishi va ta‘lim standartiga kiritilishi kerak. Informatikani o‘qitish muammosi ham o‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarining turli darajalari sharoitida yuzaga keladi. Fanni yuqori darajada o‘rganishni istagan bolalar uchun masofaviy ta‘limga murojaat qilish mumkin. Bunday manbalardan foydalanish o‘quvchilarga maktab dasturidagi fanlarning ayrim mavzularini mustaqil o‘rganish, muammolarni hal qilish, o‘qituvchilar bilan masofadan turib muloqot qilish va maslahatlar olish, sirtqi olimpiadalarda qatnashish imkonini beradi. Ammo ish o‘z-o‘zidan ketmasligi uchun "yuzma-yuz" o‘qituvchi nafaqat o‘quvchiga tarmoqda mavjud bo‘lgan masofaviy kurs resursini ko‘rsatishi, balki vaqti-vaqti bilan uning muvaffaqiyatlarini kuzatib borishi kerak. Bundan informatika fanini o‘qitishning asosiy muammolarini quyidagicha ifodalash mumkin:

1. Maktab informatika fani barcha maktab fanlari ichida eng yoshi va eng muammoli fan bo‘lsa kerak. Muammolardan biri informatika o‘qitish metodikasining yetarli darajada ishlab chiqilmaganligidir.

2. Informatikani o‘rganishda yechiladigan masalalar bilimning boshqa predmet sohalari - fizika, matematika, astronomiya va boshqalarga ham taalluqli bo‘lib, informatika fanini o‘rganish predmetlararo xarakterga ega.

3. Davlat standarti, yagona dasturlar, umumqabul qilingan atamalarning uzoq vaqt mavjud emasligi.

4. Maktab va oliy o‘quv yurtlari informatika kurslari chegaralarining noaniqligi.

5. Informatika fanining yuqori sur‘atlar bilan rivojlanishi o‘qituvchining doimiy ravishda kompyuter davriy nashrlari materiallari, internet resurslaridan foydalanishga to‘g‘ri keladi.

6. O‘quvchilarning shaxsiy kompyuterda tizimli ishlashi o‘quv materialini amaliy o‘zlashtirishning asosi hisoblanadi. O‘quvchilarning mustaqil ishlari alohida ahamiyat kasb etadi, chunki ular vaqtning ko‘p qismini kompyuter bilan individual ishlashda o‘tkazadilar.

7. Shaxsiy kompyuterdan o‘rganish obyekti sifatida foydalaniladi: shaxsiy kompyuter bilan ishlash bo‘yicha asosiy bilim va ko‘nikmalar (qurilmalar, operatsion tizim, ma‘lumotlarni qidirish usullari) shakllantiriladi. Shu bilan birga, kompyuter o‘qitish vositasi va muammolarni hal qilish vositasidir. Oilalarning moddiy va madaniy darajasi turlicha bo‘lganligi sababli maktab o‘quvchilari uy vazifalarini bajarish, o‘z qiziqishlarini qondirish uchun kompyuterdan turlicha foydalanish imkoniyatiga ega va buni o‘quv jarayonini tashkil etishda hisobga olish kerak.

8. Kompyuterda ishlash 10-30 daqiqadan oshmasligi kerak (o‘quvchilarning yoshiga qarab).

9. Qoida tariqasida, kompyuter texnikasi soni yetarli emas, shuning uchun kichik guruhlarning birgalikdagi ishini tashkil etish zarur (bitta kompyuterga 2-4 o'quvchi).

10. Kompyuterdan o'qitish vositasi va quroli sifatida foydalanish nafaqat sanitariya-gigiyena me'yorlari va cheklovlarini hisobga olishni, balki turli xil o'qitish usullarini birlashtirishni ham talab qiladi.

11. Informatika bo'yicha bilim va ko'nikmalarni o'quvchi har qanday maktab fanida bo'lgani kabi, nafaqat darslarda o'zlashtiradi, balki bu ayniqsa maktab informatika fanida yaqqol seziladi. Shuning uchun o'quvchilarning bilim va ko'nikmalari darajasi turlicha bo'lgan sharoitda informatikani o'qitish muammosi birinchi o'ringa chiqadi.

12. To'laqonli nazoratni tashkil etish uchun soatlar soni yetarli emasligi va baholarning to'planishi, buning natijasida yozma testlardan foydalanish zarur ishlar, individual topshiriqlar (ma'ruzalar, referatlar va h.k.)

13. Boshqa fanlardan farqli o'laroq, informatika fanini o'rganish jarayoni turli kichik tizimlar: o'qituvchi-o'quvchi; o'quvchi-kompyuter-darslik, o'qituvchi-o'quvchi-kompyuter o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni ifodalashi bilan tavsiflanadi.

14. Umuman olganda, har qanday sinf o'quvchilari informatika darslariga zavq bilan borishadi va bu kompyuterning o'zi fanni o'rganishga turtki bo'lishi bilan bog'liq. Ammo kompyuterlarning inson faoliyatining ko'plab sohalariga kirib borishi vaqt o'tishi bilan bu qiziqishni susaytirmoqda.

Shuni hisobga olish kerakki, mamlakatimizda umumta'lim va oliy maktablarda o'qitishning keng amaliyoti ko'p jihatdan avvalo, g'arbning rivojlangan mamlakatlarida, bu sohadagi real yutuqlar go'yoki EHM qo'llanilishi tubdan o'zgartiradi, deb o'ylashga asos bermaydi.

### **ADABIYOTLAR:**

1. Agapova O.I., Shves VM., Verbitskiy A.A. Realizuyetsya sistemno-kontekstniy podxod // Vesti, visshey shkoli. 1987. N 12.

2. Verbitskiy A.A. Konsepsiya znakov-kontekstnogo obucheniya v vuze // Voprosi psixologii. 1987. N 5.

3. Ivanov M. «Puti sovershenstvovaniya metodov prepodavaniya v shkole» // Sovremennaya visshaya shkola. 1982. N 3.

4. Informatika. Uchebnik. 7-9 klass /Pod red. prof. N.V.Makarovoy.- Spb.:Piter,2002.

5. Mashbis Ye.I. Psixologicheskiye osnovi upravleniya uchebnoy deyatel'nostyu. Kiyev, 1987 g.

6. Petrovskiy A.V., N.N.Nechayeva «Psixologo-pedagogicheskiye osnovi ispolzovaniya EVM v obuchenii" 1987.

7. Uvarov A. Informatika v shkole: vchera, segodnya, zavtra //Informatika i obrazovaniye, 1990, №4.

8. Xarlamov I.F. Pedagogika: Ucheb. Posobiye. - M.: Yurist, 1997.